

NAZWY CZARNOSKÓRYCH MIESZKAŃCÓW AFRYKI WE WSPÓŁCZESNYCH PRZEKŁADACH NOWEGO TESTAMENTU NA TLE PRZEMIAN KULTUROWYCH

Na podstawie lektury słowników współczesnej polszczyzny, wybranych opracowań naukowych z zakresu różnych dziedzin, publikacji popularnonaukowych, wypowiedzi zamieszczanych w mediach (głównie w prasie i w Internecie), a także pytań i wątpliwości kierowanych do rozmaitych poradni językowych, można odnieść nieodparte wrażenie, że użytkownicy języka mają problem z neutralnym sposobem nazywania osób rasy czarnej.¹ Wyrazem toczącej się dyskusji na ten temat może być choćby publikacja na stronie Rady Języka Polskiego opinii Marka Łazińskiego [2020], w której zaleca się unikanie słowa *Murzyn* w przestrzeni publicznej ze względu na konotacje, którymi ono obrosło.

Pomijając jednostki o wyjątkowo ujemnym zabarwieniu emocjonalnym, np. *asfalt*, *czarnuch*, w tym wywodzącą się z wierszyka dla dzieci Juliana Tuwima mało poważną zapelatywizowaną nazwę *bambo*, widzimy, że inne funkcjonujące w polszczyźnie sposoby określania osób czarnoskórych – mimo że niegdyś neutralne (choć nie zawsze w jednakowym stopniu) – zyskały na przestrzeni ostatnich lat również pejoratywny wydźwięk. Dyskusja na temat poszukiwania najbardziej odpowiednich nominacji dla osób, których przodkowie pochodzą z czarnej Afryki, toczy się oczywiście nie tylko w Polsce i Europie, ale i poza nią (przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych), a na jej przebieg i kierunek w znacznym stopniu wpływają kwestie związane z poprawnością polityczną [zob. Łaziński 2007; 2014].²

Na zasygnalizowany powyżej problem warto spojrzeć w kontekście ustaleń historycznojęzykowych. Zjawisko związane z brakiem jednoznacznej, syntetycznej, neutralnej pod względem aksjologicznym jednostki leksykalnej odnoszącej się współcześnie do osoby czarno- // ciemnoskórej

---

¹ Istotnym kontekstem dla prowadzonych tu rozważań może być studium S. Koziary i R. Przybylskiej [2017], poświęcone analizie ekwiwalentów przekładowych dotyczących jednostek *gość* i *obcy* w polskich tłumaczeniach przypowieści ewangelicznej.

² Szerzej pisze o tym także m.in. G. Zarzycka [2006, 143–144] w monografii poświęconej prasowemu wizerunkowi cudzoziemców studiujących w Łodzi.

ma bowiem źródła w przeszłości. Jak wykazała analiza ekwiwalentów tłumaczeniowych odnoszących się do czarnoskórych mieszkańców Afryki w średniopolskich przekładach *Nowego Testamentu* (NT), początkowo leksem *Murzyn* i jego derywaty były neutralne pod względem stylistycznym i wartościującym. O braku obciążeń stylistycznych świadczy choćby wymienne używanie przez tego samego tłumacza jednostek *Murzyn* // *Etiopczyk*, *Etiopianin*, *królowa murzyńska* // *królowa etiopska*. Z czasem jednak pod naporem uwarunkowań pozajęzykowych rzeczownik *Murzyn* wraz z innymi jednostkami ze swojego gniazda słowotwórczego obrósł konotacjami negatywnymi.³

Wobec trudności, jakie współczesnemu użytkownikowi polszczyzny sprawia wskazanie najbardziej adekwatnego określenia osoby czarnoskórej, warto sprawdzić, jak z tym problemem radzą sobie autorzy współczesnych przekładów biblijnych. W tym celu poddano obserwacji tłumaczenia powstałe w dość rozległej perspektywie czasowej – druga połowa XX wieku i początek XXI w. Na przestrzeni tego okresu doszło do znacznych przemian kulturowych, społecznych i geopolitycznych (dziś – inaczej niż to było w XVI w. – osoba czarnoskóra nie musi być przede wszystkim mieszkańcem Afryki), o czym nie można zapomnieć w kontekście czynionych tu rozważań. Niemniej jednak zdecydowano się objąć wspólną analizą przekłady z tego dość długiego okresu, traktując je jako współczesne. Interpretacji danych korpusowych służy odwołanie się do ustaleń leksykograficznych (w analizie uwzględniono ważniejsze słowniki dokumentujące leksykę XX-wieczną) oraz spostrzeżeń językoznawców i niejęzykoznawców dotyczących interesującej nas problematyki. Stanowią one istotne tło prowadzonych rozważań.

Analizą filologiczną objęto jednostki wyekscerpowane z 16 polskich przekładów biblijnych, opartych na różnych podstawach (greckim oryginale, łacińskiej *Wulgacie*), zróżnicowanych nie tylko wyznaniowo (przekłady protestanckie, katolickie, ekumeniczne itd.), ale także w zakresie technik i strategii tłumaczenia.⁴

W *Dziejach Apostolskich* leksemy odnoszące się do postaci pochodzących z Afryki, najprawdopodobniej, jak o tym przekonują znawcy przedmiotu [zob. Bosak 1996, 123, 432, 659; Keener 2000, 255], czarnoskórych, wystąpiły trzykrotnie w obrębie dwóch wersetów (Ia, Ib, IIa):

I.

A on poszedł. Właśnie wtedy przybył do Jerozolimy oddać pokłon Bogu (Ia) Etiop, dworski urzędnik (Ib) królowej etiopskiej, Kandake, zarządzający całym jej skarbcem (Dz 8,27) [BT] (por. gr. και ἀναστάς ἐπορεύθη. και ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιοπῶν, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γᾶς αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς

³ Na temat ekwiwalentów odnoszących się do osób rasy czarnej w średniopolskich przekładach NT zob. Zarębski 2020.

⁴ Informacje dotyczące przekładów wykorzystanych do badań znajdują się m.in. w BibP.

Ἰερουσαλήμ, łac. *Et surgens abiit; et ecce vir Aethiops eunuchus potens Candacis reginae Aethiopum, qui erat super omnem gazam eius, qui venerat adorare in Ierusalem*);

II.

*W Antiochii, w tamtejszym Kościele, byli prorokami i nauczycielami: Barnaba i Szymon zwany (IIa) Niger, Lucjusz Cyrenejczyk i Manaen, który wychowywał się razem z Herodem tetrarchą, i Szawel. (Dz 13,1) (BT) (por. gr. Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφηταὶ καὶ διδάσκαλοι ὃ τε Βαρναβᾶς καὶ Συμεὼν ὁ καλοῦμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναιὴν τε Ἡρώδου τοῦ τετραάρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος, łac. *Erant autem in ecclesia, quae erat Antiochiae, prophetae et doctores: Barnabas et Simon, qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manaen, qui erat Herodis tetrarchae collectaneus, et Saulus*)⁵.*

Zestawienie wariantów w zakresie omawianych nazw w przekładach powstałych w XX i XXI w. przedstawia się następująco:⁶

Ia: gr. Αἰθίοψ, łac. Aethiops

1. *Etiop* [BT, PK, PI, BWP],
2. *Etiopczyk* [BP, BPr, PE, PD, PBr, PNŚ, BPl, NTE, NTJ, NPrz],
3. *Mąż Etiopii* [PDb],
4. *wysoki urzędnik* [SŻ];

Ib: gr. βασίλισσα Αἰθίοπων, łac. regina Aethiopum

1. *Królowa etiopska* [BT, BP, PE, PK, PD, PDb, BPr, PNŚ, NTE, BWP], *etiopska królowa* [NPrz, SŻ], *królowa* [PBr],
2. *Królowa Etiopii* [BPl, NTJ],
3. *Królowa Etiopów* [PI];

IIa: gr. Νίγερ, łac. Niger

1. *Szymon, zwany Niger* [BT, PE, PDb, NTE, NTJ], *Szymon zwany Nigrem* [SŻ], *Symeon, zwany Niger* [BPr], *Szymon z przydomkiem Niger* [PK], *Szymon (ten) nazywany Nigrem* [PI], *Symeon zwany Nigrem* [PNŚ], *Szymon zwany Nigremem* [PBr], *Szymon, posiadający również przydomek Niger* [BWP], *Symeon, noszący przydomek Niger* [NPrz], *Szymon Niger* [BP];
2. *Szymon, zwany Murzynem* [PD];
3. *Szymon, zwany Czarnym* [BPl].

Z przeglądu materiału współczesnego można wyciągnąć następujące wnioski. Tłumacze preferują translokację jednostek obcych, wcześniej już przyswojonych do polszczyzny (*Etiop(czyk)*, *królowa etiopska*, *Niger*), choć różnią się w zakresie wyboru formy słowotwórczej etnonimu. Zaskakuje pojawienie się niepodyktowanej tradycją tłumaczeniową bezsufiksальной nazwy *Etiop* wobec powszechniejszej we współczesnej polszczyźnie formacji *Etiopczyk* [NSPP, SNW]. Jednostkowo zamiast etnonimu użyto wyrażenia *wysoki urzędnik* [SŻ], co prawdopodobnie jest wyrazem poszukiwania sposobu na uniknięcie kłopotliwej (?) nominacji. Podobnymi względami można zapewne tłumaczyć brak przydawki określającej po-

⁵ Tekst grecki i łaciński za: NA. Skróty tytułów ksiąg biblijnych za BT.

⁶ Pełne zestawienie wszystkich ekwiwalentów zob. *Aneks*.

chodzenie królowej Kandaki w artystycznym przekładzie PBr – ekwiwalent *królowa*. Z rzadka zamiast przymiotnika *etiopska* autorzy nowszych tłumaczeń sięgają po przydawkę rzeczowną wyrażoną dopełniaczem nazwy kraju bądź pluralnej nazwy mieszkańców. Ważne, że w stosunku do Etiopczyka czy Kandake nikt nie zastosował popularnych w dawnych przekładach form *Murzyn*, *królowa murzyńska*. Natomiast w odniesieniu do przydomka Szymona zaskakuje niemal zupełna rezygnacja z leksemu *Czarny* [wystąpił tylko w jednym przekładzie – BPl], mającego silne oparcie w dawnej tradycji tłumaczeniowej i jednostkowe [PD] użycie rzeczownika *Murzyn* w ramach lokalizacji (Dz 13,1), w obrębie której nie zastosowały go nawet przekłady średniopolskie.

Warto się zastanowić, z czego wynika przedstawiony rozkład współczesnych wariantów translatorskich w odniesieniu do interesujących nas nazw. Wydaje się, iż stan ten jest konsekwencją zjawisk zdecydowanie pozajęzykowych. Trzeba jednak podkreślić, że wpłynęły na to tylko w niewielkim stopniu te czynniki ekstralingwistyczne, które zazwyczaj determinują kształt stylistycznojęzykowy przekładów biblijnych, tj. podstawa tłumaczenia, metoda i technika przekładu oraz stosunek do tradycji tłumaczeniowej [zob. Bieńkowska 2002, 24–33]. O ile na przykład kształt językowy onimów (zwłaszcza bardziej popularnych, nazywających więcej niż jeden denotat) w polskich przekładach biblijnych jest zwykle determinowany w największym stopniu tradycją przekładową, o tyle w naszym wypadku najistotniejszą funkcję pełni źródłowa postać nazwy. Wspomniano już, że przekłady współczesne w większości translukują formy obce, jednocześnie adaptując je do systemu polszczyzny. Takie podejście do tekstu biblijnego wiąże się ściśle z innym z czynników wpływających na styl i język przekładu, a mianowicie ze strategią tłumaczeniową. Ekscerpowane na potrzeby niniejszego opracowania translacje współczesne to przede wszystkim tłumaczenia filologiczne, dbające o wierne odzwierciedlenie tekstu prymarnego, wobec czego zrozumiałe jest przejmowanie pewnych, zwłaszcza asemantycznych form obcych, do których w pewnej mierze należą omawiane etnonimy. Niewątpliwą zaletą tej praktyki jest możliwość uniknięcia w języku docelowym nazw w jakimś stopniu obciążonych stylistycznie. W ich obrębie właśnie mieszczą się jednostki *Murzyn* czy *Czarny*. Spróbujmy się zastanowić nad uwarunkowaniami, które wpłynęły na niechęć autorów do tradycyjnych nominacji. By to uczynić, odwołamy się do danych leksykograficznych.

Obserwacja hasła *czarny* już w SW dowodzi znacznego rozrostu polisemii tego przymiotnika w polszczyźnie doby nowopolskiej. Oprócz podstawowego znaczenia ‘najciemniejszy kolor’ wskazano tu liczne sensory, odnoszące się też do ludzkiego charakteru, postępowania, niższych warstw społecznych, wynikające z symboliki i negatywnych konotacji tej barwy, np. ‘niski, podrzędny, pośledni’, *czarny gmin* ‘pospółstwo, motłoch’, *czarni chrześcijanie* ‘lud, chłopstwo, pospółstwo’; ‘brzydki, szkaradny, zły, występny, podły, niski, nikczemny, zbrodniczy’; ‘krytyczny,

pesymistyczny' [SW]. SJPD dokumentuje spory przyrost kolokacji z jednostką *czarny* odnoszących się do negatywnych cech charakteru, postępowania człowieka, wykorzystywania go przez innych, ciężkiej pracy, np. *czarny charakter*, *czarna owca*, *czarny robotnik* 'robotnik wykonujący ciężką pracę fizyczną, często lichy płatną', *czarni ludzie*, *czarni lud* 'ogół robotników', w tym również do osób czarnoskórych, np. *czarny kontynent*, *ład* 'kontynent, ład zamieszkały przez Murzynów, Afryka', *czarny towar* 'niewolnicy afrykańscy wystawieni na sprzedaż'. Po raz pierwszy też odnotowano tu rzeczownikowe użycia leksemu *czarny* w stosunku do osób rasy czarnej 'człowiek ciemnoskóry, ciemnowłosey; Murzyn'. Fakt ten zilustrowano kontekstem: „Trafiali się i na ziemiach polskich czarni, najczęściej jako jeńcy z wojsk tureckich, których chętnie chowano jako dekoracyjną służbę” [Bystr.Dzieje I, 146], zaczerpniętym z wydanych w 1932 r. *Dziejów obyczajów w dawnej Polsce* autorstwa Jana Bystronia [SJPD].

Słowniki najnowszej polszczyzny w zasadzie potwierdzają dane zawarte w SJPD, natomiast w odniesieniu do substancywizowanego przymiotnika *czarny* trzeba zauważyć, że na ogół odnotowują one znaczenie wskazujące na osobę czarnoskóra, ale ich autorzy nie są jednomyślni w stylistycznej ocenie tej jednostki. Uznano ją zarówno za neutralną – bez kwalifikatorów stylistyczno-pragmatycznych, por. *Czarny* 'mężczyzna rasy czarnej; Murzyn' [SWJP], *czarny* – *Czarni ludzie należą do rasy o czarnej skórze*: „Na festiwal przyjechali czarni jazzmani...”, „Czarna społeczność Ameryki domagała się swoich praw...”, „czarna dzielnica Nowego Jorku”, „Ludzie rasy czarnej”; używane jako rzeczownik – „Harlem to skupisko czarnych” [ISJP], jak i potoczną i pogardliwą, por. *Czarny*, *Czarna* w użyciu rzecz. pot. pogard. 'Murzyn, Murzynka' [USJP], *Czarny* II w użyciu rzecz. pot. pogard. 'człowiek rasy czarnej, Murzyn' [WSJPo-].⁷ Leksem *czarny* w prymarnej funkcji przydawki przymiotnikowej jako członek grup nominalnych typu *czarna społeczność*, *czarna kobieta*, *czarna ludność* mających wspólny element znaczeniowy 'niewolnik; należący do rasy ludzi o najciemniejszym ze wszystkich kolorze skóry' został odnotowany w WSJP.

Jeśli idzie o rzeczownik *Murzyn*, to jego funkcjonowanie w języku doby nowopolskiej i najnowszej prezentuje się następująco. W SJPD *Murzyn* (łac. *Maurus*, mieszkaniec północnej Afryki) 'człowiek należący do odmiany czarnej' to leksem nienacechowany emocjonalnie, choć przywołano tu również m.in. przenośne użycie jednostki 'o tym, kto wykonywa za kogo jego pracę (...)', przysłowie „Murzyn zrobił swoje, murzyn może odejść” oraz frazeologizm *biały murzyn* 'o człowieku ciężko pracującym, wyzyskiwanym'. Jako potoczne określono użycie rzeczownika *murzyn*

⁷ Warto dodać, że niektóre słowniki współczesnej polszczyzny leksem *czarny* w użyciu rzeczownikowym odnoszą tylko do 'księdza, zakonnika' [SPP], 'duchowego katolickiego' z kwalifikatorem *pogard*. [WSJP].

w s frazeologizowanym porównaniu *opalić się na murzyna* ‘opalić się na bardzo ciemny, brązowy kolor’, przytoczono także leksem *murzyn* jako nieodnoszący się do człowieka: łow. ‘młody cietrzew’. Leksykon zawiera również derywaty: *Murzynka* ‘kobieta należąca do odmiany czarnej’, *Murzyniek* ‘mały chłopiec Murzyn’, *Murzynię* ‘małe dziecko murzyńskie’, *Murzyniątko* zdrob. od *Murzynię*, *Murzyniak* posp. ‘chłopiec murzyński’, *Murzynisko* ‘z pogardą, lekceważeniem lub serdecznością o Murzynie’, także w kontekstach apelatywnych, np. *murzyniek* ‘koń maści czarnej z niewielką domieszką białej’, pot. ‘mocna, czarna kawa’, *murzynka* ‘odmiana truskawek’ [SJPD].⁸

Rozróżnienie na użycie leksemu *Murzyn* w funkcji etnonimu ‘człowiek rasy czarnej’ (pisany wielką literą) i potoczne ‘człowiek wykonujący odpłatnie pracę w imieniu kogoś bez ujawniania swego w niej udziału’ (pisane małą literą) podtrzymuje SWJP, w którym również odnotowano frazemy *biały murzyn*; *ciemno jak w dupie u murzyna*; *na murzyna* oraz derywaty *Murzynka*, *murzyniek* 1. ‘czarny placek kakaowy’; 2. reg. ‘czarna kawa’, *murzyński* itd.

Jako neutralne (nieopatrzone odpowiednimi kwalifikatorami) słowo *Murzyn* traktują również inne słowniki współczesnej polszczyzny: ‘człowiek należący do rasy czarnej’: „Murzyni amerykańscy są potomkami Murzynów afrykańskich” [USJP], ‘*Murzyn to człowiek o bardzo ciemnej skórze, którego przodkowie wywodzą się z Afryki*’: „Z jeepa w biegu wyskoczyło trzech żołnierzy, Murzyn i dwaj biali”, „Na przekór stereotypowi handlarzem narkotyków okazał się biały adwokat, a dobrym policjantem Murzyn” [ISJP], ‘człowiek rasy czarnej’ [WSJPol]. Ich autorzy przytaczają także podobne apelatywne, potoczne użycia interesującego nas rzeczownika: *murzyn* a) ‘człowiek opalony na ciemny, brązowy kolor’, b) ‘ktoś, kto wykonuje pracę za kogoś, zwykle odpłatnie i bez ujawniania swego nazwiska’, c) ‘ktoś, kto ciężko pracuje, jest wykorzystywany i źle traktowany’ oraz frazeologizmy: pot. wulg. *Ciemno jak w dupie u Murzyna*, pot. fraz. *biały murzyn*, przysł. *Murzyn zrobił swoje, murzyn może odejść* [USJP; por. ISJP; WSJPol]. Od wyżej przytoczonych nie różni się w zasadzie zestaw derywatów z gniazda słowotwórczego rzeczownika *murzyn*: *Murzynka* ‘kobieta należąca do rasy czarnej’, *murzynka* ogr. ‘odmiana truskawek o drobnych ciemnoczerwonych owocach’, b) owoc tej odmiany, *Murzyniek* ‘mały murzyński chłopiec’, *Murzyniątko* pot. pieszcz.

⁸ Pewnym uzupełnieniem materiału XX-wiecznego mogą być derywaty gniazda *Murzyn* odnotowane przez DLJP, por. *Murzyneczka*: „Kłamstwo, Murzyneczko, / Chodź, chodź, chodź. / Śpiewam o mej ziemi. / Chodź, chodź, chodź.” [A. Carpentier, *Koncert barakowy*, przeł. K. Wojciechowska, Warszawa, „Czytelnik” 1977, s. 54] [DLJP IV], *murzyństwo*: „Dlaczego więc w tym względzie nie są wydane zarządzenia, ażeby «białe murzyństwo» ograniczyć i dać możliwość przyjęcia urzędnikom bez trudu na godzinę 8.” [„Czasopismo Skarbowe”, Warszawa, sierpień 1936] [DLJP XXI].

‘małe murzyńskie dziecko’, pot. ‘ciasto kakaowe’, reg. krak. ‘porcja mocnej czarnej kawy’, *murzyński*, *po murzyńsku*, *murzyńskość* [USJP; ISJP].

Wydaje się, że jednostka *Murzyn* jest najbardziej rozpowszechnionym w polszczyźnie określeniem człowieka rasy czarnej. Obserwacja danych leksykograficznych oraz wypowiedzi funkcjonujących w przestrzeni medialnej pozwala jednak dostrzec tendencję nie tylko do przesunięć semantycznych znamienych dla tego leksemu (związanych z rozrostem jego polisemii i użyciem apelatywnych), ale także stopniowej pejoratywizacji znaczenia. Mechanizm tych zmian można opisać następująco: wyraz prymarnie neutralny pod względem aksjologicznym na skutek uwarunkowań pozajęzykowych zostaje obciążony semem negatywnie wartościującym, który z czasem staje się dominujący [por. Puzynina 1992, 117–118]. Dość liczne frazemy z komponentem *Murzyn* // *murzyn* każdorazowo odsyłają do treści negatywnych, np. *ktoś jest sto lat za Murzynami* ‘ktoś zacofany’, *biały murzyn* ‘osoba nadmiernie wykorzystywana przez innych’, *murzyn zrobił swoje*, *murzyn może odejść* ‘powiedzenie używane w sytuacji, kiedy ktoś stał się niepotrzebny, wobec czego go odprawiono’, *zdawać egzamin na murzyna* ‘wysłać kogoś na egzamin zamiast pójść samemu’, *ciemno jak w dupie u murzyna* ‘bardzo ciemno’.

Istotną wydaje się uwaga zamieszczona w odniesieniu do rzeczownika *murzyn* ‘człowiek należący do rasy czarnej’ w WSJP, w której wyrażono *explicite*, że współcześnie wyraz ten jest uważany za obraźliwy. Tezę tę potwierdzają również przywołane w słowniku synonimy: *asfalt*, *bambo*, *bambus*, *czarnuch*, chociaż w opinii językoznawców ocena za barwienia emotywnego tej nominacji nie jest jednoznaczna. Warto tu przywołać choćby fragment wypowiedzi Katarzyny Kłosińskiej, którą zamieszczono na stronie Poradni Językowej PWN w odpowiedzi na zapytanie z 31.01.2017 r. osoby zaniepokojonej pojawiającymi się w reakcji na polityczną poprawność ograniczeniami dotyczącymi używania leksemu *Murzyn*:

Tymczasem w polszczyźnie o wiele gorsze konotacje niż *Murzyn* ma *czarny*, który jest dokładnym odpowiednikiem dość neutralnych w językach angielskim i francuskim *Black*, *Noir*. Można więc sądzić, że jednym z powodów postrzegania nazwy *Murzyn* jako obraźliwej jest to, że jej ekwiwalenty obcojęzyczne rzeczywiście są nacechowane negatywnie. Gdy czarnoskóre osoby, które przyjeżdżają do Polski np. na studia, szukają w polsko-angielskim lub polsko-francuskim słowniku odpowiednika słowa *Murzyn*, znajdują obraźliwe nazwy *Negro*, *Negre*, co sprawia, że przypisują takie nacechowanie także polskiemu słowu.

Zgadając się z istnieniem negatywnych konotacji nazwy, uobecniających się przede wszystkim na płaszczyźnie frazeologicznej, autorka dodaje:

Konotacje te jednak nie są, moim zdaniem, na tyle silne, by uważać, że nazwanie osoby czarnoskórej *Murzynem* jest obraźliwe (podobnie: wiele negatywnych skojarzeń budzi nazwa *Żyd*, jednak używamy jej neutralnie, gdy odnosimy ją do osoby naro-

dowości żydowskiej). (...) Przyznam, że dla mnie nazwa *Murzyn* nie ma w sobie nic obraźliwego, jeśli odnosi się do osoby czarnoskórej (...). Używają jej w stosunku do siebie niektórzy polscy obywatele mający ciemną skórę, także nie widząc w niej nic złego. Zdaję sobie jednak sprawę z tego, że część czarnoskórych Polaków uważa ją za niestosowną, obraźliwą czy wręcz raniącą. Wiedząc o tym, staram się jej przy nich nie używać – nie w imię politycznej poprawności, lecz zwykłej ludzkiej życzliwości.⁹

Mimo przytoczonej opinii niejako w obronie neutralności stylistycznej wyrazu *murzyn* w przestrzeni publicznej i dyskursie medialnym pojawiają się liczne głosy zachęcające do sięgania po poprawniejsze pod względem poprawności politycznej jednostki synonimiczne, np. *Afrykańczyk*, *Afrykanin*, *imigrant z Afryki*, *mieszkaniec Afryki*. Coraz częściej też słyszymy opinie, że najlepszym rozwiązaniem byłoby używanie za każdym razem nazwy konkretnej narodowości, np. *Nigeryjczyk*, *Kameruńczyk* itd.¹⁰ [zob. Zarzycka 2006, 347].

W przekładach NT wykorzystanych do badań nie wystąpiły inne nazwy człowieka rasy czarnej, które funkcjonują we współczesnej polszczyźnie: *czarnoskóry* książk. 'mający czarną skórę': „Czarnoskórzy mieszkańcy Afryki”, *czarnoskóry*, *czarnoskóra* w użyciu rzecz. książk. 'Murzyn, Murzynka' [USJP; por. ISJP; WSJP],¹¹ *czarnuch* a) pot. 'mężczyzna o śniadej cerze lub czarnych włosach', b) pogard. 'o Murzynie', *czarnucha* pot. 'kobieta o śniadej cerze lub czarnych włosach' [USJP], *czarnuch* 'niektórzy mówią czarnuchy o Murzynach. Słowo potoczne i pogardliwe' [ISJP], *czarnuch* pogard. o Murzynie, *czarnula* o Murzynce [SPP]. Rzeczownik *czarnuch* z kwalifikatorem *pot(oczny)* notuje SJPD 'mężczyzna, chłopiec o ciemnej cerze lub czarnych włosach': „Pucybut nazywał się Henri; gadatliwy czarnuch bez nogi” [Brand.K.Troja 246]. Leksem ten bez wyraźnego odniesienia do osoby rasy czarnej 'rzecz czarna, człowiek czarny' został już zarejestrowany w SW. Nie opatrzone go ilustracją tekstową, natomiast znalazła się tu jedynie informacja, że ma charakter gwarowy [Długosz-Kurczabowa 2015, 287–288]. Zbyt intensywne negatywne ob-

⁹ *Kłopotliwy Murzyn* [https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Kłopotliwy-Murzyn;17473.html – dostęp 28.05.2018]. Zob. też „Murzyn, czarnoskóry, Afrykanin” [http://filozofka.brood.pl/murzyn-czarnoskory-afrykanin/comment-page-2/ – dostęp 21.06.2018].

¹⁰ Zob. *Afrykanin to nie Murzyn. Jak mówić by nie obrażać?* [http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,87569,8000180,Afrykanin_to_nie_Murzyn__Jak_mowic_by_nie_obrazac.html?disableRedirects=true – dostęp 28.05.2018]. Ciekawy głos w sprawie używania nazwy *Murzyn* i jej synonimów w dyskursie publicznym stanowi artykuł Dariusza Rosiaka pod znamienym tytułem *Czy murzyn to słowo obraźliwe?*, zamieszczony w „Rzeczpospolitej” z 21.07.2012 [http://www.rp.pl/arttykul/914425-Czy-murzyn-to-slowo-obrazliwe-.html – dostęp 28.05.2018].

¹¹ Por. *czarnoskóry* – *osoba czarnoskóra ma czarny kolor skóry*: „Ella Fitzgerald, czarnoskóra gwiazda swingu”. Używane jako rzeczownik: „Czterej czarnoskórzy, grożąc automatyczną bronią, natychmiast dokonali abordażu” [ISJP].

ciążenie sufiksu [zob. Grabias 1981; 1988] stanowi przeszkodę dla jego obecności w przekładzie biblijnym. W polszczyźnie XIX-wiecznej ang. wyraz *nigger*, który nie miał wówczas w języku źródłowym ujemnych konotacji, był oddawany za pomocą już wtedy obciążonego stylistycznie ekwiwalentu *czarnuch*.¹²

Na marginesie warto dodać, że przymiotnik *czarnoskóry* ‘mający czarną skórę (Murzyn)’ pojawił się dopiero w SJPD, mimo że w materiale XIX-wiecznym wystąpiły *composita* z członem *czarny* odnoszące się do ludzi,¹³ np. *czarnosmutny* ‘sprawiający smutne wrażenie swoją czarnością, żalobny’, *czarnoszuj*, *czarnotwarzy* ‘mający twarz czarną, czarnowłosy’ itd. [SW]. Co ciekawe, w DLJP odnotowano synonimiczny względem przymiotnika *czarnoskóry* autorski neologizm *czekoladowoskóry*:

Najada chwyciła ją w objęcia. Przepelniona wzruszeniami, o które przyprawił ją czekoladowoskóry Ali, była skłonna do wylewu czułości, jak maciejka wieczorna do wydawania słodkich woni [J. Putrament „Wakacje”, Warszawa 1956, s. 239–240, „Czytelnik”] [DLJP IX].

Uwagę należy zwrócić na cytaty, którymi zilustrowano użycie złożenia *czarnoskóry* w SJPD, np. „Przodem czarnoskóre karlice niosły na głowach szeroko otwarte naczynia, z których rozwiewały się mocne, orzeźwiająco wonie” [Święt.A.Duchy 213], z których – podobnie zresztą jak w wypadku większości innych kontekstów zamieszczonych w słownikach – wyłania się dość jednoznaczny wizerunek człowieka rasy czarnej jako niewolnika, służącego, kogoś prezentowanego zawsze w kontekście pracy fizycznej i życiowych niedogodności.

Istotnym tłem dla dyskusji wokół leksykalnych wykładników nazywających osobę czarnoskórą we współczesnej polszczyźnie są badania Grażyny Zarzyckiej nad wizerunkiem cudzoziemców w prasie po 1989 r. w konfrontacji ze stereotypami etnicznymi. Autorka wynotowała następujące typy określeń: nominacje odwołujące się do kryterium narodowego i/lub państwowego, np. *studenci z Etiopii*, *mieszkańcy Nigerii*, *Etiopczyk*, *Afrykanin*, *Afrykańczyk*, nazwy uchodzące za neutralne, np. *czarnoskóry*, ale jednak obciążone ujemnym zabarwieniem emocjonalnym, np. *Murzyn*, *czarny* oraz zdecydowanie pejoratywne, np. *dzikus*, *czarnuch*, *smoluch*. Odwoławszy się do definicji jednostki *czarny* zamieszczonej w *Słowniku potocznej polszczyzny PWN* J. Anusiewicza i J. Skawińskiego:

¹² Z obciążenia stylistycznego przyrostka *-uch* możemy sądzić, że rzeczownik ten był nacechowany negatywnie pod względem emotywnym. Pejoratywny sufiks *-uch* ewokuje polszczyznę potoczną [Grabias 1988, 245].

¹³ Większość z tych złożzeń opatrzone kwalifikatorem *x* – ‘mało używany’.

Określenie *czarny*, występujące jedynie w formie przymiotnikowej, choć zazwyczaj nie drażni osób rasy czarnoskórej, może być w wielu kontekstach komunikacyjnych odbieranej jako lekceważące

oraz do wypowiedzi J. Bralczyka, który wyraz *Murzyn* ‘osoba o czarnym kolorze skóry’ uznał za neutralny, badaczka przyjrzała się reakcjom studentów rasy czarnej na powyższe nazwy. Okazało się, że uważają oni określenie *Murzyn* i jego derywaty za dyskryminujące.¹⁴ Konstatując, że skoro

w języku polskim nie zostały wypracowane odpowiednie nazewnictwo strategię językowe, które umożliwiłyby precyzyjne – i nie wzbudzające zastrzeżeń charakteryzowanych podmiotów – określanie osób czarnoskórych [Zarzycka 2006, 150],

badaczka postuluje, by w sytuacjach publicznych zaprzestać używania nazwy *Murzyn* ze względu na jej negatywne konotacje, a także innych określeń wartościujących, np. *kolorowy (student)* na rzecz jednostek o neutralnej lub pozytywnej konotacji uczuciowej, np. *Afrykańczyk*, *Etiopczyk* [zob. Zarzycka 2006, 143–145, 207, 212, 346; por. też Łaziński 2007; 2014; 2020].

Z obserwacji ekwiwalentów tłumaczeniowych z pola nazw określających osobę czarnoskórą w polskich przekładach NT i analizy danych leksykograficznych można wyciągnąć następujące wnioski. Nominacja *Murzyn* pojawiła się w polszczyźnie wraz z pierwszymi tłumaczeniami biblijnymi. Pierwotnie rzeczownik ten oraz inne elementy z jego gniazda słowotwórczego były neutralne pod względem stylistycznym i emocjonalnym, choć już w polszczyźnie XVI w. można dostrzec proces kształtowania się negatywnych konotacji [zob. Zarębski 2020]. Jak wynika z badań Aleksandry Niewiary, w wizerunku *Murzyna* utrwalonym w dawnej literaturze pamiętnikarskiej podkreślano aspekt fizyczny, odnoszący się do czarnego koloru skóry, oraz ekonomiczno-społeczny, wiążący się z niską pozycją tej ludności. Zdaniem badaczki stereotypizację *Murzyna* z dominującą cechą niższości w drabinie społecznej widać już w pełni w XIX w. [zob. Niewiara 2000, 149–150]. Stereotyp ów znacznie się z czasem pogłębił. Przekonuje o tym powiększający się zasób potocznych frazemów z udziałem jednostek *murzyn*, *murzynek*, *murzynka* oraz użycie zapelatywizowanych. Odpowiedzią na tę swoistą deprecjację semantyki leksemów *Murzyn*, a także *Czarny* (w użyciu rzeczownikowym) w dzisiejszej praktyce translatorskiej jest wybór bezpieczniejszej strategii, polegającej

---

¹⁴ Autorka pisze, że słowo *Negro* użyte jako objaśnienie wyrazu *Murzyn* w *Wielkim słowniku polsko-angielskim* pod red. J. Stanisławskiego „czarnoskórym studentom jednoznacznie kojarzy się z okresem niewolnictwa; tak bowiem biali właściciele zwracali się do swoich czarnych niewolników. Używanie tego słowa w sytuacjach publicznych ze względu na negatywne konotacje jest zabronione w USA” [Zarzycka 2006, 143–144].

na przeniesieniu zaadaptowanej formy z tekstu wyjściowego (*Etiop, Etiopczyk, królowa etiopska, Niger*). Natomiast tłumacz (np. PD, BPl), decydując się na użycie formy podyktowanej tradycją tłumaczeniową, może się narazić na zarzut posądzenia co najmniej o pewną anachroniczność językową.

Ogólnie jednak można uznać, że współczesne strategie translatorские dotyczące ekwiwalentów nazw z pola **osoba czarnoskóra** realizują postulaty badaczy, którzy, dopełniając profil pojęcia ‘człowiek rasy czarnej’, konfrontują funkcjonujące w polszczyźnie nominacje z ich postrzeganiem przez samych zainteresowanych, czyli osoby czarnoskóre. Ten napór warstwy pragmatycznej na kształt nominacji biblijnych nie jest niczym odosobnionym. Ma bowiem swoją paralelę w historii przekładowych ekwiwalentów z pola nazwy *Żyd*, z tym że tu stereotyp ukształtował się dużo wcześniej, jeszcze w staropolszczyźnie, wobec czego wcześniej, bo już od drugiej połowy XVI w., tłumacze zaczęli zastępować ją bardziej neutralnymi określeniami typu *Judejczyk, mieszkaniec Judy* [zob. Rzetelska-Feleszko 1998].

Bibliografia i skróty

- Afrykanin to nie Murzyn. Jak mówić by nie obrażać?*, http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,87569,8000180,Afrykanin_to_nie_Murzyn_Jak_mowic_by_nie_obrazac.html?disableRedirects=true [dostęp: 28.05.2018].
- Kłopotliwy Murzyn*, <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Kłopotliwy-Murzyn;17473.html> [dostęp: 28.05.2018].
- Murzyn, czarnoskóry, Afrykanin*, <http://filozofka.brood.pl/murzyn-czarnoskory-afrykanin/comment-page-2/> [dostęp: 21.06.2018].
- BibP: *Biblie polskie.pl. Przekłady Biblii na język polski*, <http://bibliepolskie.pl/przeklady.php> [dostęp: 20.06.2018].
- D. Bieńkowska, 2002, *Polski styl biblijny*, Łódź.
- P.Cz. Bosak OP, 1996, *Postacie Nowego Testamentu. Słownik – konkordancja*, Poznań–Pelplin.
- BP: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, oprac. zespół pod red. M. Petera i M. Wolniewicza, Poznań 1973–1975.
- BPl: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, oprac. Zespół Biblistów Polskich, Częstochowa 2008; <http://www.slowokrola.pl/#/reading> [dostęp: 19.06.2018].
- BPr: *Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Nowy przekład z języków hebrajskiego i greckiego opracowany przez Komisję przekładu Pisma Świętego*, Warszawa 1975; <http://biblia-online.pl/Biblia/ListaKsiag/Warszawska> [dostęp: 16.06.2018].
- BWP: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. K. Romaniuk, Warszawa 1997; <http://www.obohu.cz/bible/index.php?k=Gn&kap=1&styl=PBWP> [dostęp: 28.10.2018].

- DLJP IV: *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Nowe fotomateriały z lat 1901–2010*, t. IV, oprac. A. Wawrzyńczyk, Warszawa 2010.
- DLJP IX: *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Nowe fotomateriały z lat 1901–2010*, t. IX, oprac. E. Małek, Warszawa 2011.
- DLJP XXI: *Depozytorium leksykalne języka polskiego. Fotoaddenda do Słownika warszawskiego*, t. XXI, oprac. Piotr Wierchoń, Warszawa 2014.
- K. Długosz-Kurczabowa, 2015, *Wyrazy, które intrygowały i które intrygują*, Warszawa.
- Ewangelie i Dzieje Apostolskie, Wstęp. Nowy przekład z Wulgaty. Komentarz*, oprac. E. Dąbrowski, Poznań–Warszawa–Lublin 1953.
- S. Grabias, 1988, *Stylistyczne wyznaczniki konstrukcji słowotwórczych*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio FF. Philologiae, vol. VI, s. 233–247.
- ISJP: M. Bańko (red.), 2000, *Inny słownik języka polskiego PWN*, A–Ó, Warszawa.
- C.S. Keenner, 2002, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. nauk. wydania polskiego K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa.
- S. Koziara, R. Przybylska, 2017, *Gość czy obcy? Od przekazu ewangelicznego (Mt 25,31–46) do polskich przekładów biblijnych. Problemy ekwiwalencji*, „LingVaria” XII, nr 2 (24), s. 73–91.
- M. Łaziński, 2007, *Murzyn zrobił swoje. Czy Murzyn może odejść? Historia i przyszłość słowa Murzyn w polszczyźnie*, „Poradnik Językowy” z. 4, s. 47–56.
- M. Łaziński, 2014, *Jeszcze o słowie Murzyn i o stereotypach. Po lekturze artykułu Margaret Ohii Mechanizmy dyskryminacji rasowej w systemie języka polskiego*, „Przegląd Humanistyczny” z. 5, s. 127–141.
- M. Łaziński, 2020, *Murzyn i Murzynka*, https://rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1892:murzyn-i-murzynka&catid=44&Itemid=208 [dostęp: 10.12.2020].
- NA: *Novum Testamentum Graece et Latine Textum Graecum post E. et E. Nestle communiter ediderunt B. et K. Aland...*, Stuttgart 1984, <http://www.nestle-aland.com/en/read-na28-online/> [dostęp: 11.06.2018].
- A. Niewiara, 2000, *Wyobrażenia o narodach w pamiętnikach i dziennikach z XVI–XIX wieku*, Katowice.
- NPrz: *Nowe Przymierze. Pismo Święte Nowego Testamentu*, przekł. z j. grec. A. Hannig, P. Zaremba, Poznań–Bydgoszcz 2007; <https://www.biblegateway.com/> [dostęp: 20.06.2018].
- NSPP: A. Markowski (red.), 2000, *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa 2000.
- NTE: *Pismo Święte Nowego Testamentu. Przekład ekumeniczny z języków oryginalnych*, wyd. IV poprawione, Warszawa 2007.
- NTJ: *Nowy Testament. Przekład na Wielki Jubileusz Roku 2000*, z języka greckiego przełożył, wprowadzeniem i przypisami opatrzył ks. R. Popowski SDB, Warszawa 2002.
- PBr: *Święty Łukasz Ewangelista, Dzieje Apostolskie*, przełożył z greckiego R. Brandstaetter, Warszawa 1984.
- PD: *Nowy Testament. Nowy przekład z języka greckiego na współczesny język polski*, Warszawa 1991.
- PDb: *Pismo Święte Nowego Testamentu. Wstęp, nowy przekład z Wulgaty. Komentarz*, oprac. E. Dąbrowski, wyd. VII, Poznań–Warszawa–Lublin 1958.

- PE: *Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalmy. Przekład ekumeniczny z języków oryginalnych*, Warszawa 2001.
- PI: *Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi*, tłum. R. Popowski, M. Wojciechowski, Warszawa 1993.
- PK: *Pismo Święte Nowego Testamentu*, tłum. S. Kowalski, Warszawa 1957.
- PNŚ: *Pismo Święte w przekładzie Nowego Świata*, Nadarzyn 1997; <https://www.jw.org/pl/publikacje/biblia/bi12/ksi%C4%99gi-biblijne/> [dostęp: 18.06.2018].
- J. Puzynina, 1992, *Język wartości*, Warszawa.
- D. Rosiak, *Czy murzyn to słowo obraźliwe?*, „Rzeczpospolita” 21.07.2012, <http://www.rp.pl/artukul/914425-Czy-murzyn-to-slowo-obrazliwe-html> [dostęp: 28.05.2018].
- E. Rzetelska-Feleszko, 1998, *Nazwy Żydów w słowiańskich przekładach Nowego Testamentu* [w:] M. Kamińska, E. Umińska-Tytoń (red.), *Funkcja słowa w ewangelizacji*, Łódź, s. 213–224.
- SJPD: W. Doroszewski (red.), 1958–1969, *Słownik języka polskiego*, Warszawa.
- SNW: J. Grzenia, 2002, *Słownik nazw własnych*, Warszawa.
- SPP: M. Czeszewski, 2006, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa.
- SWJP: B. Dunaj (red.), 1996, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- SŻ: *Słowo Życia. Parafraza Nowego Testamentu we współczesnym języku polskim*, Warszawa 1991, <https://www.bible.com/pl/versions/137-psz-slowo-zycia> [dostęp: 15.06.2018].
- USJP: S. Dubisz (red. nauk.), 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I, Warszawa.
- WSJP: P. Żmigrodzki (red.), *Wielki słownik języka polskiego PAN*, http://www.wsjp.pl/do_druku.php?id_hasla=9750&id_znaczenia=3682329 [dostęp: 28.05.2018].
- WSJPol: E. Polański, E. Dereń (red.), 2008, *Wielki słownik języka polskiego*, Kraków.
- R. Zarębski, 2020, *Nazwy czarnoskórych mieszkańców Afryki w dawnych przekładach Nowego Testamentu*, „Poradnik Językowy” z. 1, s. 79–91.
- G. Zarzycka, 2006, *Dyskurs prasowy o cudzoziemcach. Na podstawie tekstów o łódzkiej wieży Babel i osobach czarnoskórych*, Łódź.

Aneks

Prze- kład	Przynależność konfesyjna	Lokalizacja		
		Dz, 8,27 gr. Αἰθίοψ, łac. <i>Aethiops</i>	Dz 8,27 gr. βασιλίσσα Αιθιοπών, łac. <i>regina</i> <i>Aethiopum</i>	Dz 13,1 gr. Νίγερ łac. <i>Niger</i>
PDb	katolicki	<i>mąż Etiopii</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
PK	katolicki	<i>Etiop</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
BT	katolicki	<i>Etiop</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
BP	katolicki	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
BPr	protestancki	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
PBr	katolicki	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa</i>	<i>Niger</i>
PD	ekumeniczny	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Murzyn</i>
SŻ	protestancki	<i>wysoki urzędnik</i>	<i>etiopska królowa</i>	<i>Niger</i>
PI	katolicki	<i>Etiop</i>	<i>królowa Etiopów</i>	<i>Niger</i>
BWP	katolicki	<i>Etiop</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
PNŚ	wyznanie świadków Jehowy	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
PE	ekumeniczny	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
NTJ	katolicki	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa Etiopii</i>	<i>Niger</i>
NPrz	ekumeniczny	<i>Etiopczyk</i>	<i>etiopska królowa</i>	<i>Niger</i>
NTE	ekumeniczny	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa etiopska</i>	<i>Niger</i>
BPI	katolicki	<i>Etiopczyk</i>	<i>królowa Etiopii</i>	<i>Czarny</i>

***Names of black inhabitants of Africa in the contemporary translations
of the New Testament against cultural transformations***

Summary

The contemporary translation strategies concerning equivalents of names from the field <a black person> in translations of the New Testament actualise the conclusions drawn by researchers, who confront the nominations that are in use in the Polish language with their perceptions by those in question, that is black people. A response to a certain depreciation of the semantics of the lexemes *Murzyn*, *Czarny* (when used as nouns) is the selection of a safer strategy, which consists in transferring the adapted form from the source text (*Etiop*, *Etiopczyk*, *Królowa etiopska*, *Niger*).

Keywords: translation studies – pragmalinguistics – translations of the New Testament – field of names <a black person>

Trans. Monika Czarnecka